

Actori români pe scenele lumii, Actori străini pe scenele românești în secolul al XIX-lea

Până la apariția dramaturgiei naționale, teatrul secolului al XIX-lea din țările românești se află sub influența teatrelor europene prin prelucrări, localizări, traduceri ale reprezentațiilor de succes de pe scenele Comediei Franceze, ale Burgtheatrului ori ale teatrului italian.

Inițial se susțineau spectacole în saloanele boierești ale vremii, reprezentându-se canțonete, vodeviluri, drame și comedii într-un act, dar în mod special piese ale teatrului liric și concerte. Afișele erau adesea tipărite în limba franceză, invitații erau nume sonore ale scenei europene.

Primul teatrul propriu-zis, cu statut de instituție de sine stătătoare, se deschide la Iași de către Baptiste și Joseph Foureaux, care construiesc, la 1832, cu avizul Comunei Iași, pe urmele unei vechi case boierești, *Teatrul de varietăți*.

În 1836 ia ființă la Iași Conservatorul filarmonico-dramatic unde, printre profesori români, predau și profesori italieni și francezi.

În anul următor are loc primul spectacol al promoției Conservatorului în limba română, afișele sunt publicate bilingv, română și franceză.

Trebuie menționat că teatrul nu era încă un bun de larg consum, ci era dedicat în exclusivitate aristocrației, în special bărbaților, și așa va rămâne până în 1879, când se menționează pentru prima dată prezența femeilor, pe locurile din stal, la teatru.

Anul 1840 este cel al înființării primului Teatru Național din România.

Teatrul Mare de la Copou ia ființă la Iași prin unirea trupelor românești și a celei franceze sub direcția generală a lui Alecsandri, Kogălniceanu și Negruzzi, direcția scenică – Joseph Foureaux.

În deceniile ce vor urma, la direcția Teatrului Național de la Iași se vor afla, alternativ, personalități ale culturii române, actori, regizori, directori ai teatrului francez din Iași, ai trupei germane din Iași sau ai teatrului italian din Iași. Astfel, în 1848, direcția Teatrului Mare de la Copou este preluată de Victor Boireau Delmary, actor și director al trupei franceze. Tot el aduce și prima trupă de teatru italian, ce se stabilește la Iași începând cu 1851, dând spectacole de operă italiană.

Deschiderea Teatrelor Naționale din București și Craiova va duce la necesitatea organizării, a creării de statute, iar modelul a fost Comedia Franceză.

Repertoriul teatral era alcătuit în special din traduceri, prelucrări, localizări adesea nu prea reușite, dar se făceau eforturi în vederea alcătuirii unui repertoriu național autentic.

Evenimentele ce au stimulat formarea repertoriului, dar și a școlii de artă dramatică românești, au fost turneele marilor actori ai scenei europene secolului XIX în România.

La dorința publicului românesc, datorită ecourilor din toată lumea, în stagiunea 1878 – 1879, au venit în România Ernesto Rossi și Tomaso Salvini.

Ernesto Rossi joacă la Iași, în ianuarie 1879, patru spectacole: **Hamlet**, **Ludovic XI**, **Macbeth**, **Othello**. Despre cum interpreta Rossi rolul Othello, criticul dramatic Frédéric Damé scria: „E cu neputință să-și închipuiască careva groaza ce cuprinde pe spectator. Vom zice chiar că teroarea e prea mare...”.

Este perioada când se fac eforturi pentru a trimite pe cei mai buni dintre actori la studii la Paris. Astfel, Ștefan Vellescu, timp îndelungat profesor de artă dramatică la Conservatorul din București, a fost elevul lui Régnier, societar al Comediei Franceze.

În 1879, actorii Grigore Manolescu și Aristizza Romanescu au fost elevi ai Comediei Franceze, avându-i ca profesori pe Edmond Got, Louis Delaunay, François Régnier, fiind deosebit de apreciați de aceștia.

Despre Grigore Manolescu se știe că a studiat 10 ani rolul Hamlet până a hotărât să-l pună în scenă, iar Aristizza Romanescu a fost special la Londra luând lecții de la actrița Ellen Terry pentru rolul Julietei și a frecventat, împreună cu Grigore Manolescu, teatrele londoneze pentru a urmări piesele lui Shakespeare în interpretarea marelui Irving.

Renumita actriță franceză Sarah Bernhardt vine în trei rânduri în România (1881, 1888, 1893) susținând spectacole în Iași și București. Turneele marii actrițe luau întotdeauna caracterul unui adevărat eveniment, nu doar artistic, dar și monden, deoarece toaletele pe care frumoasa actriță le purta în rolurile sale ”obligau” doamnele epocii la ținute pe măsură, comenzile la casele de modă din străinătate, dar și românești, făcându-se cu luni înainte de eveniment. Turneele sale stârneau atâta entuziasm, că teatrul românesc era suspendat pe perioada reprezentațiilor sale. Se joacă: **Dama cu camelii**, **Tosca**, **Fedora**, **Adrienne Lecouvereur**, **Frou-frou**, **Fedra**, **Jane d'Arc**, **Le maitre de forges**, **Françillon**.

În turneul pe care îl întreprinde Benoît Coquelin-aîné în România, se oprește și la Iași pentru două reprezentații: pe 14 nov. 1887 și 15 nov. 1887. Se joacă piesele: **Une parisienne**, **Don César de Bazan**, **Tartuffe**.

În 1889, timp de două săptămâni, 27 ian. – 8 feb. , marele actor italian Ernesto Rossi, care fusese sărbătorit în mai multe rânduri pe scenele teatrului românesc, a ținut să mulțumească încă o dată publicului prin lungul său turneu de "adio". Se joacă: **Hamlet, Regele Lear, Othello, Ludovic XI, Schylock, Macbeth, Kean, Sullivan, Moartea civilă.**

Anul 1894 dă șansa publicului român de a vedea alți doi maestri ai scenei pariziene.

În februarie 1894 are loc turneul Mounet - Sully. Pe 12 februarie se joacă pe scena Naționalului ieșean **Hamlet**, cu Eugenie Segond - Weber în rolul Ofeliei,. La București se mai joacă: **Antigona, Cidul, Ernani, Ruy Blas, Oedip Rege, Andromaca.**

Pe 19 apr. 1894 începe seria spectacolelor trupei conduse de André Antoine. Se joacă: **Strigoii, La Dupe, Mariage d'argents, La fille Elisa, Un faliment.** Succesul a fost de necontestat, Antoine promițând că va reveni în România. Revine în 1897 cu Turneul Josset, însoțit de Jean Coquelin și Camille Dumény.

Teatrele românești ale sfârșitului secolului al XIX-lea devin adevărate centre artistice. Notabile sunt concertele date de Adelina Patti, Carlotta Patti, Pablo Sarasate pe toate scenele din țară.

Actorii și cântăreții români continuă să primească aplauze în teatrele din străinătate.

Agatha Bârsescu obține un contract pe 5 ani la Burgtheater din Viena, ca primă tragediană (1884) și apare în spectacolul festiv cu prilejul inaugurării noii clădirii a Burg-ului vienez (1888).

Elena Teodorini are turnee în Italia, la Scala din Milano, fiind și prima româncă ce urcă pe prestigioasa scenă. Profesoară la **Académie Lyrique** din Paris, după o perioadă de mari succese europene, merge în turneu în America.

Haricleea Darclée a fost ovaționată la Opera din Paris în rolul Julietei din opera lui Gounod și a fost angajată de Opera Imperială din Petersburg. Pentru vocea sa inconfundabilă scrie Verdi **Traviata.** A fost admirată de însăși Sarah Bernhardt, de Puccini, iubită de Don Carlos, regele Spaniei. Ea este și printre primele voci ce au fost înregistrate vreodată.

Un alt român, Eduard de Max, absolvă în 1891 Conservatorul din Paris (clasa lui Gustave Worms), obținând premiul I la tragedie și comedie. La 1 septembrie 1891 debutează pe scena teatrului Odeon cu rolul lui *Neron* din **Britannicus** de Racine, iar în 1893 trece la teatrul Renaissance, condus de Sarah Bernhardt, alături de care joacă rolul principal din **Regele Romei.**

Turneul Grigore Manolescu la Viena – primul turneu românesc în afara țării

În vara anului 1891 Manolescu alcătuiește un ansamblu de actori de la Teatrul Național din București și de la Iași, actori din generații diferite, în jur de 30 de persoane. Manolescu nu pretinde nici o subvenție oficialilor teatrului, mulțumindu-se doar cu închirierea câtorva costume din garderoba teatrului. Aristizza Romanescu povestește în memorii că, pe parcursul celor 7 zile cât a durat drumul pe Dunăre la Viena, Manolescu „*se apropia de Viena ca de câmpul unei viitoare victorii*”. Din nefericire, impresarul trimis din țară să pregătească spectacolele cheltuie banii destinați reclamei. În afară de trei rânduri pe afișul comun, de format mic, al teatrelor, nu a apărut nici un fel de reclamă.

La 9 iunie 1891 s-a jucat la Carl Theater primul spectacol cu **Hamlet**. În sală se aflau numeroși actori ai Burg –ului, printre care Sonnenthal, Lewinski, Agatha Bârsescu – care felicită interpretatea lui Manolescu, în rolul lui Hamlet, a Aristizzei Romanescu, în rolul Ofeliei, și a tânărului Iancu Petrescu, în rolul Actorului.

A doua reprezentație se face cu **Mândrie și amor**, în care Aristizza Romanescu este comparată de cunoscători cu marile actrițe ale lumii.

Al treilea spectacol a fost un adevărat triumf. Sala era deja plină. Se aflase de valoarea trupei românești, publicul ovaționa la scenă deschisă, ziarele au relevat talentul cu totul excepțional al celor doi protagoniști: Grigore Manolescu și Aristizza Romanescu.

Ultimul spectacol a fost cu **Nerone**. Atât publicul, cât și presa au elogiat valoarea trupei românești.